

CAMISA NERA - STELLA ROSSA

Milan RAKOVAC

HR-10000 Zagreb, Dugi dol 3

IZVLEČEK

V nas na teh mejah še valovi vroča kri patriotskih "vzvišenih stanj duha", zvevovska obmejna tesnoba. So boji za nacionalno ozemlje končani? Kadarkoli, kjerkoli in kakorkoli so potekale meje med temi narodi, nas le-te nikoli niso uspele razdeliti ne spreiti.

Tu danes lahko govorimo o tisti Tomizzovi "obmejni identiteti", ki ne samo da ne negira Onega Drugega, ampak je tudi sama po svoji svobodni izbiri TUDI ONI DRUGI. Delo, ki je pred nami, je tako predvsem znanstvena, artistska osvetlitev temnih strani zgodovine, ki nujno potrjuje nesmiselnost meja...

Uzimam ovdje dva špila igraćih karata, crvenih i crnih figura, šarenog nalićja. Figure predstavljaju mene samoga, moje mrtve za Domovinu i Domovine, za Granice; moje bjegunce i porogannike iz dva naša exodusa (nekoliko obitelji iz moga roda otišlo je poslije 1918. u Jugoslaviju, i mahom se NISU vratili u zavičaj 1945; još nekoliko obitelji optiralo je za Italiju poslije 1945, neki su tamo ostali, drugi su, da bi ostali Hrvati, otišli u Canadu, USA, i Australiju; ni oni se ne vraćaju...); uzimam sve te naše kralje, dame i fante i aše ud špad i baštuni (aši ud kop i dinari vajak nan fale!), uzimam ih iz vlastitih djetinjih sjećanja:

Kako sam mrzio i kako sam žalio moje Puležane, u čijem zatvoru su mi oca i djeda napajali ricinusovim uljem, gledajući ih ponižene na cesti Pula-Trst kako masovno odlaze; da bih odmah zatim za se "osvojio" NJIHOV grad, poput barbarina iz one Kavafisove poeme...

Uzimam, dakle, dva špila. Crni i crveni, igraćke mojih sjećanja, obiteljskih priča, mitova, legendi, knjiga povijesnih i knjiga iz lijepe književnosti; i slažem ovdje besmisleni pasijans, solitaire...

Hoćemo li jednoga jutra sa porečke rive ugledati neo-venetsku flotu, kao Mlećani onog ogromnog istarskog vola koji izranja na Lidu u tekstu Claudija Magrisa, kako iskrcava desant strašnih "Langobarda"? Ili će, možda neka hipotetična IRA (Istarska revolucionarna armija) presjeći komunikacije na Črnom kalu i Gornjem Jelenju i proglasiti "Istru državu u Europi država" sa glavnim gradom Trstom - uz

konfederaciju sa Padanijom?

Ili će se, možda, brigade "Titina" spustiti sa Krasa (o čemu su 1991. neki ostarjeli pripadnici IX korpusa i "razmišljali"), zauzeti Trst i Piavu i stvoriti "Veliku Sloveniju", kada je već propala "La Grande Slavia" retoričkoga panslavizma?

Ovakva "projekcija" naše skupne budućnosti, u ovom "virtualnom" svijetu, teško da je moguća; koliko zato što ovo nije 1915. (kada Italija ulazi u rat, nakon što je Austrija odbila službenu ponudu ministra Sonina da se od Devina do Pirana napravi neutralna državnica), niti 1941, niti 1943; toliko i ponajviše zato što apsolutno nisu moguće ne samo neke revanšističke conquiste, nego još manje izvjesna "jadranska utopija" koja bi srušila samu ideju države-nacije, u ime regionalističke atomizacije, revenetizacije, medičizacije europskih država, iz koje bi se rodila adenauersko-degaulleovska "Europa od Atlantika do Urala".

Nije to moguće jer tu je Trst, posljednji bastion romanstva pred istočnom barbarijom. Kada sam nedavno "predlagao", u izravnoj emisiji Tele-Quattro, da Istra ne bude "regija u Europi regija", nego samostalna državnica sa Trstom glavnim gradom, nazočne lokalne vodje regional-nacionalizma prihvatili su to sve, samo ne da Trst postane glavni grad te naše majušne romano-germano-slavije. Zašto, dobijesa, pa u njoj bismo mi Slovenci i Hrvati bili MANJINA? Zato što je između Istre i Trsta čak i GEOLOŠKA GRANICA, rekao mi u prisnoj, privatnoj čakuli krajnje nam naklonjeni visoki Trščanin, koji zagovara otvaranje Trsta prema ovom strašnom Istoku.

Danas, kada razglabamo teme razgraničenja na Jadranu, pola stoljeća nakon Pariza, nakon risorgimento-spektakla na trščanskoj Piazza Unita, kada ne baš kompetentno pokušavaju Italija, Hrvatska i Slovenija realizirati projekte koje je lansirao jedan Camilo Benso Cavour prije stotinpedeset godina, o stvaranju prisnog prijateljstva i savezništva između Romana i Južnih Slavena, danas kao i 1907. (politička ravnoteža nakon izbora, koja odgovara etničkim prilikama), i 1920. nakon Rapalla, i 1947. nakon Pariza, ... prije svega se (najprije mi ovdje, autohtoni i autentični egzemplari svojih matičnih nacija) sučeljavamo sa granicama u vlastitoj historijskoj memoriji, sa kolektivnim katarzama, amnezijama i psiho-patologijama.

Kolektivna stanja svijesti, oko Istre prije nego u samoj Istri, koja se sada intuitivno uspostavlja kao Bernardijev "mogući Babilon", La Babele possibile, kao "miješana salata", kao "L'IDENTITA DI FRONTIERA" Fulvia Tomizze; i danas više odgovaraju onoj ksenofobičnoj i klaustrofiličnoj miopiji, koja će jednog Angela Vivantea najprije primorati da napiše "Jadranski iredentizam", a onda, kada su ga iznevjerili njegovi inter-proleterti dragovoljno krvareći svaki pod svojim zastavama na Soči; u samoubojstvo.

Jer iste te kolektivne svijesti, namamljene pojem pasatističkih sirena, danas na Jadranu "peru ruke" pred izazovima historije, shvaćene kao recentni proces na koji i te kako možemo utjecati.

Jer, "italofašisti" možda nisu trebali baš ubiti Matteotija i spaliti Narodne domove

u Trstu i Puli, ali X Mas inače je bila samo formacija patriotskih dešperatera. I jer "slavokomunisti" nisu nikoga bacili u fojbe, nego je posrijedi pravedna kazna ugnjetavanih rodoljuba. Posrijedi su dvije totalitarističke ideologije i ništa više; neumjerenе "camise nere" sa ricinusom i mangelom; barbarska balkanska "stella rossa" nad fojbama; ali SADA je sve u redu kada su te dvije istovrsne ideologije mrtve, kada su "umrle" ideologije uopće! Altroche Fukuyama, altroche Huttington!

Rapallo 1920; "ruže za jugoslavenaske diplomate su krv 650.000 Slovenaca i Hrvata Julijske krajine" (Zofka Kveder); Pariz 1947. je Diktat i "najbestidnije djelo međunarodne politike" (Diego De Catsro). TO SU I DANAS STANJA KOLEKTIVNIH SVIJESTI OKO SOČE, uključiv tu i odnosne historiografije.

Povijesna je istina da fašizam i komunizam negdanje Julijske krajine nisu nikakve tragične ideologije nametnute silom nama ovdje, pitomim ovčicama Kristovim, nego samo konzekventni namiritelji ovih istih naših lokalnih nacionalističkih uzvišenih strasti, raspaljenih stupidnim ottocentom, u nacionalizme, u rasizme, u šovinizme; jer mi smo sami odbacili jadranske ideje jednoga Tommasea, prezreli jednog Vivantea, nakon nekoliko stoljeća relativne convivenze pod Serenissimom. Rezultat, - kolektivna tragedija tih 650.000 Slavena 1918, i kolektivna tragedija tih 350.000 Romana 1945.

Nikada granice ovdje nisu bile pravedne, ni one iz 1815, ni one iz 1920, ni one iz 1947. PRVI političar, u potonjih stotinupedeset godina, koji je izgovorio prihvatljiv OBMEJNI program za sve nas ovdje jest PIERO FASSINO, upravo u povodu "Diktata" iz 1947: "Granice treba ABOLIRATI"... Sjajno, upravo taj pravni termin, kojim se UKIDA, čak OPRAŠTA KAZNA OSUDJENIKU, makar znamo da se profesionalnom političaru možda i lako otme takva retorika, najbolje odgovara srži jadranskih problema. Svi mi ovdje živili smo u K. und K. "bezgraničju"; i nitko nam nije nametnuo najprije jednu, a onda dvije granice medju nama; sami smo žarko žudjeli za njima, i učinili smo sve da nastanu. Živjeli smo u jednoj državi (još ima živih "Austrijanaca" medju nama), zatim u dvije; uz jastuk-državice Rijeka 1919-1924, i Trst 1947-1954; sada smo razdijeljeni u tri naše nacionalne države. Sada smo nacionalno-historijski realizirani, sada slavimo naše pobjede i naše poraze, sada smo svijesni da su ove granice povijesna kazna koju smo zaslužili; ali, proteklo je vrijeme, iskusili smo i ispaštali kaznu, i možda zbilja dolazi VRIJEME ABOLICIJE.

Dijeleći gorak okus u ustima sa Tomizzom, gledajući ostarjele NAŠE ratnike za ove i ovakve granice, u Trstu, Novoj Gorici i Puli; on - tragikomičnu katarzu dok se nad Trstom uzdiže "Va' pensiero"; ja pak Ivana Motiku na svečanoj tribini u Puli, dok mu se u Rimu događa sudjenje; pomišljam na to da su isti ti ljudi, njihovi potomci svakako, na tim grijesima i zločinima i kolektivnim kaznama, povijesnom intuicijom dorasli do one nejasne kolektivne svijesti, ovdje oko ovih granica oko kojim ćemo vječno polemizirati, koju je Tomizza nazvao pograničnim identitetom. Držim da je naš posao sada artikulirati taj pogranični identitet, formulirati ga, ver-

balizirati, formalizirati, programirati. Da bismo našim nacijama, našim političarima dali "izgovor za aboliciju", ona povijesna utemeljenja na osnovu kojih bi možda i mogli ABOLIRATI ove granice; a prošlosti se osloboditi jednim cvijetom u ruci tri državnika, položenim na stratišta minulih ratova, na Doberdob i Kobarid, na Gonars i Rižarnu i Pazinsku jamu, na Rab i Molat i Lipare; a zapravo je ista ova historija uštedjela napore našim predsjednicima - dovoljno je otići u Bazovicu i taj cvijetak postaviti na spomenik strijeljanih Slavena, i na fojbu pogubljenih Romana...

Tamo 1946. godine napisat će Dr. Hrvoje Mezulić, jedan iz kolonije prognanika slovensko-hrvatskih rasutih Jugoslavijom (i dan danas ih ima, kako u Mariboru ili Zagrebu, tako čak na Kosovu i u Makeodniji - većina se nikada nije vratila u zavičaj ni kada je taj njihov sveti zavičaj pripao Jugoslaviji - takva je sudbina žrtava svih exodusa...), ključnu knjigu etno-politogeneze jadranskih sukoba, pod naslovom "FAŠIZAM KRSTITELJ I PALIKUĆA"; knjigu je u 10.000 primjeraka tiskao Nakladni zavod Hrvatske; i gle čuda, "netko" je obišao hrvatske knjižare i pokupavao cijelu nakladu, te je zacijelo spalio. Knjiga je "izbrisana iz povijesti", ali naravno da se jedan važan rukopis ne može tek tako spaliti, te je poneki primjerak pronađen, i pazinska Naša Sloga otisnula je reprint 1997. godine. Puštajući na stranu pitanje TKO je spalio prvo izdanje, onda kada je ta knjiga mogla sjajno poslužiti kao krunski dokument Jugoslaviji u upravo trajućem mirovnom procesu u Parizu; zacijelo ne nekakav hipotetični talijanski "James Bond", i zanimljiv je posao nekog historičara utvrditi istinu; navodim neke misli Dra Mezulića, ključne za medjunacionalne i međudržavne odnose i danas:

U Slučaju Grge Vratovića, istaknutog posjednika iz Pule, kome je temeljem Kraljevskog dekreta, kao i većini od preko pola milijuna Slovenaca i Hrvata Julijske Krajine, promijenjeno prezime u FRATTONI (potpuna besmislica, dakako, jer je fašistički činovnik pomislio da Vratović dolazi od "fratar", "vratar" kako se to govori ponegdje u Dalmaciji), na žalbu samog Vratovića, morao je priznati član savjetodavne komisije za "redukciju" ili "povrat prezimena u izvorni talijanski oblik", ipak skrupulozni lingvist prof. Attilio Craglietto (zacijelo i sam slavenskog podrijetla), "da se komisija rukovodila više razlozima političkim, nego lingvističkim".

D'Annunzio je poslije osvajanja aerodroma i posve hrvatskog mjesta Grobnik 1919. bio lokalitet (Grobnik - od groba !!!) prekrstio u Capo di Tomba (tomba - grob), službenim dopisom pak broj 415. od 19. VIII 1941, civilni komesar sada opet okupiranog Grobnika, pun predrasuda, preporuča da se Grobnik okrsti kao GROBNICO, a ne Capo di Tomba "un nome cosi poco augurale per il nuovo comune"...

Za dubinu psiho-socijalnih razmedja medjuetničkih ovdje, citiram dvije Mezu-liceve rečenice, u kojima se nalazi srž problema, kako 1920, tako 1947, tako 1992. godine kada je predsjednik Cossiga de facto (posjetom Ljubljani i Zagrebu) i de iure potvrdio Sloveniji i Hrvatskoj pravo na nasljedjivanje jugoslavensko-talijanske granice iz 1947:

"Što mislite", veli Mezulić, "da znači naziv 'mješoviti', 'ibrido'? Znači isto što i hrvatski! Zagriženi istarski fašista reći će 'allogeno', 'straniero', 'ibrido', 'non-italiano', u nevolji će prosiktati i koji 'slavo' i svašta drugo, samo mu riječ 'hrvatska' ('slovenska' - M.R.) ne može prijeći 'ogradu zubnu'..."

Taj kseonofobni sindrom, i danas čvrsto ukorijenjen u "kozmpolitskom" Trstu, nasljedje je najprije Timeusovog rigidnog odnosa spram Slavena, a tek onda fašističkog bezumlja; drukčije on ne bi ostao dan danas kao kamen smutnje na Jadranu, jer i Rim, i Zagreb i Ljubljana neprestano se spotiču upravo na taj "trščanski kamenčić" u diplomatskoj cipeli.

I drugi citat (o talijanskoj vladavini nad "inorotcima", allogenima):

"Mijenjajući imena zemlji i ljudima, fašistički su vodje svoj i naš narod doveli u nove i sve spletenije, zanimljive ali krvave snošaje",.. te (o talijanskoj okupaciji krajeva do Ljubljane i Karlovca 1941): "Ako... ni iskustva iz balkanske kampanje 1940. do 1945. nisu mogla razuvjeriti o talijanstvu istočnih bregova Jadrana, onda je doista jalov trud sa njima raspravljati. OVAJ POSAO MORAMO PREPUSTITI DJECI I BRAĆI MNOGOBROJNIH VALJANIH TALIJANA, KOJE SU LIKTORSKE SJEKIRE NATJERALE U JEDNU ZEMLJU, IZ KOJE SE NISU POVRATILI"...

Potonju sam Mezulićevu rečenicu naglasio stoga, što ju smatram bitnom za rečeni Jadranski međudržavni problem. Sada, kada je pred ove tri države isotvrnsni pristup europskim integracijama, za trostrano mentalno kolektivno zdravlje nije dobro da nam i dalje dok se, eto, ljubimo, u ljubavničkim ormarima štropoću kosti žrtava (počinjenih i podnijetih). I nije zdravo držati se sindroma poput "Diktat 1947", jer sindrom izaziva sindrom; na bolešljivost zvanu TERRE ITALIANISSIME; lijepi se podjenako zarazna boljka TRI CONQUISTE, rimska, venetska, talijanska...

I konačno, današnji napori (čak i znanstveni) da se sa "vremenske ekvidistance" sačini "ekvilibriraj zlodjela", uz zaborav jednih i naglasak na drugima, treba podvući "tko je prvi bacio kamen"; to je rasistička iredenta (još će pod Austrijom trajati asimilacija, kao i što će Societta Alpinistica Triestina mijenjati toponime pedeset godina prije fašizma); to je fašistički kulturocid, a zatim i ratni genocid; i kao odgovor na takav razvoj povijesnih prilika, - slavenska kazna i osveta...

Stoga, kada se eto uredjuje cavourska, tommaseovska, vivanteovska, tomicijanska bratska sprega na Jadranu; nije dovoljno tek razignirano prihvatiti stanje stvari kao rezultat pobjedničke ideologije, koja je, kada, Italiji otrgnula rečene TERRE ITALIANISSIME, ali, eto, integrira se Europa, i sad ćemo tak-i-tak svi zajedno živjeti pod nebom modre zastave posute zlatnim zvjezdicama; ovo nikad nisu bile terre ni italianissime, ni croatissime, ni slovenissime, a postajale su to redom jedno pa drugo zato što je "imperialismo dei straccioni" kanio izbrisati slavenstvo Julijske Krajine, nakon 1918, umjesto da prihvati tog Stuparichevog "fratello slavo" kao Slovenca i kao Hrvata...

To je, lakonska - dakle i površna, ali i te kako utemeljena, povijesna sinteza mržnji, sukoba, ratova, exodusa, kulturocida, genocida na ovim granicama; i to NIJE TEMELJ zajedničke budućnosti; temelj je znanstvena iluminacija tamnih stranica zajedničke povijesti; temelj je obesmišljavanje besmislenih granica - proces koji se već "zalaufao", proces koji predvode intuitivno etnosi oko granica, čak prethodeći povijesno-političkim euro-procesima od kojih više ne mogu pobjeći ni ove tri države koje nas "posjeduju i dijele".

Na Soči pak i na Dragonji, nek se viju uzvišeni naši stijegovi, samo neka u našim japanskim limuzinama prolazimo preko tih granica u četvrtoj brzini, sa opreznih osdamdeset kilometara na sat...

CAMISA NERA - STELLA ROSSA

Milan RAKOVAC

HR-10000 Zagreb, Dugi dol 3

SUMMARY

In us, the people along these borders, still surges the hot blood of patriotic "sublime states of mind", the Zvevovian transborder anguish. Have the fights for the national territory ended? Whenever, wherever and in whatever way the borders have happened to run between these nations, they have never separated us nor set us at variance.

Today we can speak about that Tomizza's "transborder identity", which not only negates That Other but is, according to its own free choice, THAT OTHER AS WELL. The work we are faced with is therefore mainly a scientific, artistic illumination of the dark sides of history, which implicitly confirms the absurdity of borders ...